

DET DANSKE SAMFUND GÅR GLIP AF VÆRDIFULD VIDEN - OM DANSKE TIDSSKRIFTER OG OPEN ACCESS

Kravene fra forskningsfondene og universiteterne til forskerne om at publicere Open Access stiger, men mange danske tidsskrifter har stadig ikke copyright-politikker og tillader ikke parallelpublicering. Desuden udkommer flere danske tidsskrifter kun i trykt form. Et nyligt afsluttet DEFF-projekt, Support Open Access Publishing, indikerer, at forlagene og tidsskrifterne ikke kender nok til, hvad Open Access og parallelpublicering er. Det kan blive et problem for både forskere og tidsskrifter.

AF CHARLOTTE GREVE, CHEFKONSULENT, VIA COLLEGE, CHGR@VIA.DK

Support Open Access Publishing blev født ud af en ambition om at gøre det lettere for forskere at få adgang til viden om deres forfatterrettigheder, når de har publiceret i danske tidsskrifter. På daværende tidspunkt var der adgang til copyrightinformationer om ét tidsskrift. Målet var, at 25 danske tidsskrifter skulle registreres i SHERPA/RoMEO. Målet blev nået. Der er i dag adgang til informationer om 28 danske forlag og tidsskrifter. Projektet viste imidlertid, at især de små tidsskrifter kan have brug for hjælp til at forstå og tackle de udfordringer, som Open Access giver.

Bliver humaniora og pædagogik klemte i Open Access ræset?

I rapporten *Forskningsformidling i danske tidsskrifter* nævner Gunnar Sivertsen og Birger Larsen, at det er positivt, at ”der er fri tilgang til elektroniske udgaver av hele 40 av de 86 tidsskriftene”. Det er dog også værd at bemærke, at 20 ud af 51 tidsskrifter inden for det humanistiske eller pædagogiske område i rapporten stadig mangler en elektronisk udgave. At så få tidsskrifter fra de humanistiske og pædagogiske fag giver fri adgang til artiklerne kan have flere årsager. Sivertsen og Larsens undersøgelse viser, at mange af tidsskrifterne inden for det humanistiske og pædagogiske område formentlig er små og beror på frivillig arbejdskraft. Af de 51 tidsskrifter inden for området er 20 foreningstidsskrifter, 17 er udgivet af offentlige institutioner og 14 er udgivet i en mere eller mindre tæt tilknytning til et forlag. Det er et problem for samfundet, at denne viden ikke bliver spredt til en større kreds, det er et problem

for forskerne, når de bliver stillet over for krav fra forskningsfondene om at publicere Open Access, og det er et problem for tidsskrifterne, der derfor bliver klemte yderligere, fordi forskerne med tiden kan vælge Open Access tidsskrifter eller tidsskrifter, der tillader parallelpublicering.

Barrierer og mangel på viden

Support Open Access Publishing viste desuden, at der er en række barrierer for tidsskrifterne, når de skal forholde sig til Open Access. Følgende tilbagemelding fra en tidsskriftsredaktør giver et indtryk af det:

”I det hele taget har vi haft så meget rugbrødsredaktionsarbejde i vores fritid, at vi aldrig rigtig får kigget op og lavet copyrightaftaler etc. Men det skal vi have kigget på nu - og så kontakter vi jer måske for et par tip til, hvad vi kan gøre bedre i forhold til Open Access” (Mette Tapdrup Mortensen fra Kulturstudier på Aarhus Universitet).

Udtalelsen fra tidsskriftsredaktøren underbygger, at der er tale om frivillige redaktioner, der ikke har tid til at få udarbejdet en copyrightpolitik. Samtaler med tidsskriftsredaktionerne viser også, at der kan være andre forhold på spil. To tidsskrifter giver udtryk for, at de er optaget af, at det er deres version af artiklen, der er den eneste og at den ikke kan forveksles med andre versioner end den, de selv har peer-reviewed. Et tidsskrift havde misforstået begrebet parallelpublicering og talte i stedet om CopyDan-afgifter, som tidsskriftet lever af. En anden redaktør sagde, at hun bedst kunne betegne redaktionen

FRI ADGANG TIL VIDENSKABELIG LITTERATUR

som i vildrede. Et tredje tidsskrift vil ikke tillade parallelpublicering på trods af, at tidsskriftet er offentligt tilgængeligt. De mener, at det mindste de kan få for deres store arbejde med tidsskriftet, som er gratis, er trafik til deres side. Et fjerde tidsskrift siger, at de offentliggør artikler efter 2-3 år, hvorefter man gerne må parallelpublicere. Argumentet for embargoen er, at de lever af salget af det årlige temanummer. Alle tidsskrifterne var positive over samtalerne og gav udtryk for, at de ville tage emnet op på deres redaktionsmøder. For dem alle er det et relativt nyt emne, og de synes, at det er en kompliceret størrelse.

Manglende copyright-politikker

Blandt de tidsskrifter, der har en elektronisk version uden betalingshindringer, har meget få gjort sig overvejelser om Open Access på trods af det faktum, at tidsskrifterne allerede ligger frit tilgængelige med fuldt tekst adgang til artiklerne. Et skisma, som gør det svært for brugerne og forfatterne at orientere sig i, hvad man må og ikke må med materialet. Også Open Journal System (OJS), som er et open-source software til brug for udgivelse af peer-reviewed videnskabelige tidsskrifter, har meget sjældent en copyright-politik. Her gør nogle af de samme ting sig gældende. Som en del af projektet henvendte vi os direkte til tidsskrifterne på et fælles møde i august 2013. Her efterlyste de en procedurebeskrivelse for inddatering i SHERPA/RoMEO. Det er nu et krav til tidsskrifterne, at de er registreret i heri for at blive vist i DOAJ. Samlet set har vi derfor måttet konkludere, at langt størstedelen af de danske tidsskrifter ikke har udarbejdet en copyrightpolitik, og at der mangler viden om, hvad Open Access er.

Anbefalinger til fremtidigt arbejde

Danmark har mange relevante, mindre danske tidsskrifter, som har stor værdi og nytte for det danske samfund. Samtidig er det vigtigt, at forskerne

tydeligt og klart kan få oplyst, hvad de må og ikke må med artikler, som er publiceret i disse tidsskrifter, så forskerne kan leve op til de øgede krav fra forskningsrådene og universiteterne om at publicere Open Access. Derfor er der behov for at støtte op om de frivillige redaktioners arbejde og hjælpe dem med at udforme betingelser og licenser. Tidsskriftsredaktøren, der er citeret ovenfor, giver udtryk for at være meget åben for at få lavet en copyright politik, og det er det generelle indtryk, som vi har fået i kontakten med tidsskrifterne. Men de efterlyser hjælp.

Projektet anbefaler nogle konkrete tiltag, som bibliotekerne kan gøre brug af for at understøtte de små tidsskrifter:

- Etablering af kontakt til UBVA og danske tidsskriftsredaktører for at få tilknyttet copyrightinformationer til tidsskrifternes hjemmesider.
- Udarbejdelse og tilgængeliggørelse af standardiserede copyrightaftaler.
- Fortsættelse af dialogen med OJS-tidsskrifterne om udarbejdelse af copyrightpolitikker og registrering i SHERPA/RoMEO.
- En standardiseret procedurebeskrivelse for indtastning i SHERPA/RoMEO, så tidsskrifterne selv kan indtaste fremtidige tidsskrifter.
- Understøttelse af tidsskrifters overgang fra trykte udgaver til OJS.
- En guide til, hvad den nationale Open Access-strategi og bevillingsgivernes Open Access-krav til forskere betyder for tidsskrifter. ●

FRI ADGANG TIL VIDENSKABELIG LITTERATUR

